

ปัญหาคนตีมเหล่าเมยาในแผ่นดินของรัชกาลที่ 4

วิบูล วิจิตรวาทการ

เราคนไทยนิยมกินเหล่าเมยากันนี้ ก็มีมาแต่สมัยโบราณกาล ทั้งในกรุงศรีอยุธยา และรัตนโกสินทร์

อ่านในบันทึกของฝรั่ง เขาก็จดไว้ว่า สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงสวายน้ำเมาทุกวันสมเด็จพระเจ้าเสือนั้น พระราชพงศาวดารของไทยเราเองก็กล่าวไว้ว่า ทรงโปรดที่จะตีมน้ำจันท์อยู่เป็นนิจส่วนชาวบ้านชาวนาที่เป็นชาวนั้น ก็ตอกเหล่าเมอแอกันตามสบาย

จะมีดีก็แต่ผู้หญิงไทยเดิมที่ไม่ติดเหล่าผิตศีล 5

ผู้เขียนเข้าใจว่า โรงเหล้านั้นคนไทยนิยมตีเองก็มี แต่โรงเหล้าที่ใหญ่จริง ๆ นั้นดูเจ้าของจะเป็นคนจีนเสียมาก เรียกกันว่า นายอากรสุรา

ท่านเหล่านี้ประมูลได้สำเร็จ มีเงินมามอบให้แก่พระคลังปีละหลายร้อยชั่ง จึงได้รับยศเป็นท่านขุน และมีสิทธิ์ตีสุรารายให้แก่ชาวบ้านคนไทยทุก ๆ ปี จนกว่าจะมีคู่แข่งมาประมูลและให้เงินมากกว่าคนที่ประมูลสูงกว่า ก็จะได้รับอนุญาตให้ทำการค้าสุราแทน

เราเรียนรู้เรื่องนี้ได้จากประกาศฉบับ 105 ของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องอากรเตาสุรารุงเก่า ความมีอยู่ว่า

แต่เดิมคนจีนผู้หนึ่ง ชื่อ ขุนโสภณเพชรรัตน์ ได้เป็นผู้ขายสุราในกรุงเก่า โดยให้เงินแก่รัฐบาลสยามปีละ 200 ชั่ง เป็นประจำ

ต่อมาภายหลังมีชาวจีนอีกคนหนึ่งเรียกว่าเงินเฉีย มาอาสาให้เงินมากกว่า เข้าใจว่าเป็นเงินถึง 290 ชั่ง สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงยกสิทธิ์นี้ให้แก่เงินเฉียต่อไป และทรงแต่งตั้งให้เป็นขุนพิพัฒน์มัทยากร เป็นชื่อใหม่โก้เก๋ไปเลย ประกาศฉบับ 105 นี้เริ่มต้นว่า

“ว่าเตาสุรารุงเก่า ขุนโสภณเพชรรัตน์ทำมา เป็นจำนวนเงินปีละ 200 ชั่ง ในปีมะเส็งนพศก ที่ล่วงไปแล้วนี้ คนชาวกรุงเก่าขายข้าวได้มาก ก็ซื้อสุรากินมากขึ้น อากรเตาสุรามีกำไรจึงมีผู้คิดอ่านจะประมูลอากร

ฝ่ายขุนโสภณเพชรรัตน์ รู้ตัวว่าจะมีผู้ชิง จึงรีบลงมาก่อน เอาเงิน 10 ชั่งมาบวกทูลเกล้า ฯ ถวาย ว่าทำอากรมีกำไรถวายได้แต่เท่านี้ นอกจำนวนส่วนในทางว่าว หาขอบวกสักหลังตราไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายหลังเงินเฉียมาทำเรื่องรាយยื่นประมูลเงินขึ้นในพระคลังมหาสมบัติ 47 ชั่ง ขึ้นในเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรมต่าง ๆ 43 ชั่ง เปนเงินถึง 90 ชั่ง รวมกับเงินเดิม 200 ช่างเปนเงิน 290 ชั่งเงินเฉียรับเผาเงินล่องหน้าทั้ง 290 ชั่ง แต่แรกจะรับตราตั้งเปนนายอากรไปทีเดียว

จึงทรงพระดำริเห็นว่า ซึ่งขุนโสภณเพ็ชรรัตน์มากล่าวก่อน ว่าอากรมีภาษีเพียง 10 ชั่งเท่านั้น ก็เปนอันตัดขาดรับแพ้แก่คนใหม่ผู้ประมูลอยู่แล้ว

แลเงินเผาเงินล่องหน้าของคนใหม่นั้น ถึง 290 ชั่ง ถ้าจะคิดค่าป่วยการเงินเป็นดังดอกเบี้ยซึ่งละบาท นับตามเดือนกว่าจะถึงงวดซึ่งจะได้ส่ง ถ้าจะคิดแต่ซึ่งละบาททุกเดือน ปีหนึ่งก็จะมากเกินกว่าเงิน 10 ชั่ง ซึ่งขุนโสภณเพ็ชรรัตน์บอกนั้นอีก

ก็ภาษีอากรต่าง ๆ ซึ่งประมูลช่วงชิงกันอยู่ทั้งปวงนั้น ที่จะขึ้นในคราวเดียวครั้งเดียวนั้น ถึง 80 ชั่ง 90 ชั่ง 100 ชั่งดังนี้ก็ห่าง ๆ นัก

โดยถ้าขุนโสภณเพ็ชรรัตน์ นายอากรคนเก่าจะรับประมูลทำเท่านั้นก็ดี ฤมากไปเล็กน้อยเพียง 10 ชั่ง 20 ชั่งก็ดี ความชอบในอากรเจริญขึ้นมากดังนี้ ก็หาเป็นความชอบของขุนโสภณเพ็ชรรัตน์ไม่ เปนความชอบของผู้มาประมูลขึ้นใหม่ทั้งสิ้น

ถ้าจะให้ขุนโสภณเพ็ชรรัตน์ทำไป ก็เปนเหตุจะให้คน ซึ่งมาประมูลขึ้นใหม่นั้นติเตียนได้ ว่าใครมีความชอบเห็นกับแผ่นดิน ผู้นั้นไม่ได้เปนนายอากร

ผู้ที่เมื่ออากรมีภาษีคิดเบียดบังเอาเปนอาณาประโยชน์นั้น กลับได้เปนนายอากร ก็จะเป็นที่ให้เล่าถุไปว่าขุนโสภณเพ็ชรรัตน์นี้ มีผู้แข็งแรงอุดหนุนอากรรายนี้ ใครจะช่วงชิงเห็นจะไม่ได้

เพราะเหตุนี้จึงได้โปรดสั่งให้ตั้งเงินเฉียเปนนายอากรใหม่ มีชื่อตำแหน่งตั้งว่า ขุนพิพัฒน์มัทยากร ทำอากรเตาสุรากองเก่า ตั้งแต่ปีมะเมีย สัมฤทธิศกนี้ไป

ขุนโสภณเพ็ชรรัตน์เป็นคนมีความชอบมาแต่ก่อน โปรดให้ยกเอาไปตั้งรับเบี้ยหวัดอยู่ในพวกกรมการกรงเก่า เปนพนักงานสำหรับช่วยว่าความเงิน 10 ชั่งที่ขุนโสภณเพ็ชรรัตน์มาบอกทูลเกล้า ๆ ถวายนั้นได้โปรดพระราชทานคืนให้ไปไม่รับไว้

ก็วิสัยอากรเตาสุราแลบ่อนเบี้ยนี้ ทุกแห่งทุกตำบลไม่ยืนไม่ยั้งยืนอยู่ตั้งภาษีอากรอื่น ๆ ขึ้นแล้วขาดเล่า เปลี่ยนกันไป

ส่วนในรายที่ขึ้นในหลวงได้ก็ไปผ่อนใช้ ส่วนในรายที่ร้องขาดในจำนวนรวมแจกเบี้ยหวัดนั้นทุกปี ไม่มีกำไรแก่ในหลวงนักดอก ก็เมื่อขุนพิพัฒน์มัทยากรทำอากรไปนานล่วงกาลแล้ว ก็เห็นจะร้อง

ขาดลง ก็เมื่อขุนพิพัฒน์พยากรณ์ว่าเมื่อใด ขุนโสภณเพชรรัตน์จะรับเข้าทำใหม่ให้สูงกว่าจำนวน
ซึ่งขุนพิพัฒน์พยากรณ์จะรับในภายหลังนั้นแต่สักเล็กน้อย

ก็จะโปรดให้ขุนโสภณเพชรรัตน์คืนทำอากรเตาสุรารุ่งเก่าต่อไปดอก”

เมื่อมีเงินเต็มเหล้ากิน เราชาวไทยทั้งหลายก็ดื่มกันใหญ่

คนไทยนั้นชอบฉลอง ไม่ว่าจะป็นโอกาสใด ปลุกข้าวขึ้นดี ขายที่ได้กำไร ลูกสาวลูกชาย
แต่งงาน ก็ต้องมีงานฉลองเป็นวาระดีอันดีสำหรับจะเมาหัวราน้ำ

เมื่อพิชสุราเรื่องสมองแล้วก็เอะอะเอ็ดตะโร อวดไม้คุยโว แล้วลงท้ายก็เกิดทะเลาะชกตีฟัน
แทงกัน

ความประพฤติกของคนเหล่านี้ก็เป็นทีวิตกพระทัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จึง
ทรงมีประกาศขึ้นเกี่ยวกับเรื่องการชกตีเหล่านี้ไว้ว่า

“ผู้ชายโดยมากเป็นนักเลงบ้างมิใช่บ้าง พวกกันเสพสุราเมามายไปทุกหนทุกแห่ง แล้วก็
ออกเที่ยวเดินไปในถนน และชุกชนเข้าไปในวัดวาอารามก่อถ้อยความวิวาท ชกตีแทงฟันกัน...

มักเกิดถ้อยความวิวาท ตีรันฟันแทงกันหลายแห่งหลายตำบลนัก ทั้งในกำแพงพระนคร แล
ภายนอกพระนคร เหลือกำลังที่นายอำเภอ และกองตระเวนจะระวังดูแล

แต่นี้ไปเวลาตรุษแลสงกรานต์ให้เจ้าของบ้านเอาใจใส่ ระวังรักษาหน้าบ้านของตัว ถ้ามีคน
เมาสุรามาเอะอะอ้ออึงที่หน้าบ้าน ก็ให้จับเอาตัวมาส่งกรมพระนครบาลที่หน้าหับเผย ให้ทันเวลาที่ผู้
นั้นยังเมาอยู่ อย่าให้ทันสำงเมา แต่ห้ามไม่ให้พวกบ้านอื่น ๆ มาพลอยกลุ่มรุมจับด้วย

ถ้าคนเมาเมาพวกมาก ต่อสู้เจ้าของบ้าน ถึงเจ้าของบ้านจะชกตีมีบาดเจ็บก็ตี ถ้าเมื่อจับตัวไป
ส่งกรมพระนครบาล

กรมพระนครบาลชันศุจนั้รู้แน่มากกว่านั้นเมาจริง ก็ให้เจ้าของบ้านเปนชนะ

ถ้าผู้จับมาส่งเห็นว่า ถ้าจับตัวคนผู้บุกรุกไปส่ง จะมีพวกของผู้นั้นคอยสกัดกันทาง แก้ไขตาม
ทางที่จะไปส่ง จะเกิดวิวาทกัน ถ้าอย่างนั้นก็ให้ยึดเอาไว้ มาบอกเล่ากับกรมพระนครบาลหรือ
นายอำเภอคนใดคนหนึ่ง ให้ไปชันศุจนั้ว่าเมาหรือไม่เมา อย่าให้ทันคนเมานั้นสำง จะเปนคำโต้เถียง
กันไป

อนึ่ง ในยามตรุษยามสงกรานต์นั้น ผู้ใดจะเสพสุรามามาก ก็ให้อยู่แต่ในบ้านเรือนของตัว
ถึงจะมีที่ไปก็ให้งดรอ ต้องสำงเมาแล้วจึงไป”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกาศฉบับที่ 107 ของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ถึงแม้จะสั้น ก็น่าฟัง และนำมาปฏิบัติตาม

หากหนุ่มไทยทั้งหลายที่เป็นทาสของน้ำสุรา จะเก็บตัวกินเหล้าอยู่แต่ในบ้าน ก็จะเกิดปัญหาวิวาทน้อยลงในที่สาธารณะ

แต่ก็น่าสงสารลูกเมีย ที่ต้องนั่งสมเพชเวทนา มองผิวและพ่อแม่เอาอยู่ในบ้าน อาจจะถูกตำว่า ทุบตีเพราะฤทธิ์เหล้า จนเจ็บตัวเปล่าไปอีกด้วย

ส่วนการที่ให้เจ้าของบ้านส่งคนมาจับเอาคนเมาเอะอะที่หน้าบ้านของตนนั้น ก็ดูเป็นการปฏิบัติที่ดี

ในสมัยโบราณประชาชนมักจะช่วยตำรวจรักษาความสงบด้วยความเต็มใจ คนดีมารวมตัวกันต่อสู้คนร้าย ทำให้ภาวะสังคมนั้นปลอดภัยขึ้น

ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ผู้ใดเห็นคนกำลังก่ออาชญากรรม เช่น ลักขโมย ทำร้ายร่างกายผู้อื่น แล้วไม่เข้าไปช่วยเหลือขัดขวาง พยายามจับตัวผู้ร้ายก็ถือเป็นโทษได้

การติดเหล้าเมายาในกรุงสยามโบราณนั้น มิได้เกิดขึ้นแต่กับพวกไพร่และชาวบ้านเท่านั้น แม้ผู้สูงศักดิ์ขนาดพระราชวงศ์ ก็มีที่เป็นนักดื่มเช่นเดียวกัน

ปัญหาที่มีอยู่ว่า เวลาเจ้านายท่านเมาอาละวาด ขวนทะเลาะเบาะแว้ง ตำว่าชกตีทุบต่อยผู้อื่น คนใกล้เคียงที่เป็นบ่าวไพร่ข้าราชการบริพารนั้น ก็ได้แต่หลบถอยปกป้องกันตัว ไม่สามารถกระทำร้ายโต้ตอบได้ อดใจก็ไปกราบทูลฟ้องต่อองค์พระเจ้าอยู่หัว

ในแผ่นดินของรัชกาลที่ 4 ก็มีเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงอยู่ 2 องค์ เป็นที่เลื่องลือว่าทรงโปรดเสพสุราแล้วอาละวาด ก่อกรรมทำเข็ญให้แก่ผู้คนไม่เลือกหน้า จนสมเด็จพระจอมเกล้าต้องทรงเข้ามายุ่งเกี่ยวด้วย

องค์แรกคือ กรมหมื่นถาวรรวยศ

และองค์ที่ 2 คือ กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา

ประกาศของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฉบับที่ 146 เรียกชื่อว่า

“ประกาศห้ามมิให้เฝ้ากรมหมื่นถาวรรวยศแลกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชาที่วัง นอกจากผู้เป็นกรมชั้น “ ออกเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น 12 ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก มีใจความว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“ประกาศให้ส่งต่อ ๆ ไป ในข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง ทุกหมู่ทุกกรม ว่ากรมหมื่นถาวรยศ กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา เมื่อเสด็จอยู่ในวังมักทรงเฝ้าอยู่โดยมาก

เพราะฉะนั้นเว้นเสียแต่คนในกรม ฝัพาย แลเกณฑ์ขาดกวาดสนาม ซึ่งเป็นกรมขึ้นกรมหมื่นถาวรยศ ได้ทรงบังคับบัญชาอยู่ กรมแสงปืนแลช่างในกรมแสง ซึ่งกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา ได้ทรงบังคับบัญชาอยู่นั้นแล้ว ห้ามอย่าให้คนอื่นนอกนี้ ไปเฝ้าที่วังด้วยธุระใด ๆ ก็ดี ถึงจะมีผู้มาบอกว่ารับสั่งให้หา ก็อย่าให้ไป ให้อภัยเฝ้าเอาเมื่อเสด็จเข้ามาในพระราชวังนี้เถิด อย่าไปเฝ้าที่วังเลย เพราะไปพบเสด็จกำลังเฝ้าอยู่ เกลือกจะทรงกริ้วด้วยเหตุอันมิได้ควร แลจะทรงตะถิบชกทองทำการเกิน ๆ

ถ้าแต่เหตุนี้เกิดวิวาทกับข้าในกรม แลผู้ใด ๆ ที่วังนั้นขึ้นด้วย ก็จะทำพยานยาก ผู้ตัดสินก็จะตัดสินยากเพราะได้ประกาศไว้แต่ก่อนแล้ว ว่าอย่าให้ผู้ใดเข้าไปวิวาทกับเจ้าของบ้าน ถ้าใครเข้าไปวิวาท จะเอาเปนแพ้เจ้าของบ้านดังนี้

ก็วังเจ้าต่างกรม 2 วังนี้ พระองค์เจ้าเจ้าวังมีปรกติมักทรงเฝ้าอยู่ไว้ใจยาก มักจะก่อความขึ้นง่าย ๆ

เพราะฉะนั้นข้าราชการตำแหน่งอื่น นอกจากกรมที่บังคับไว้นั้น เว้นเสียแต่อย่าเข้าไปเลย ถึงมีเหตุที่ควรจะเฝ้า ก็ให้อภัยเฝ้าในพระราชวังนี้เถิด

แลกรมที่ออกชื่อมาก่อนว่าเปนกรมขึ้นอยู่ในบังคับพระองค์เจ้า 2 กลุ่มนั้น เมื่อมีเหตุในราชการควรไปเฝ้า ภูมิลำเนาไปด้วยราชการ ก็ต้องไปเฝ้า

ถึงกระนั้นก็ให้ระวัง เมื่อเวลาเจ้าทรงเฝ้าอยู่ อย่าเข้าไปเฝ้า แลอย่าถ่มถุยให้ขัดเคืองขึ้นได้

อนึ่ง ถ้ามีการด่วน หรือการที่ควรข้าราชการจะไปที่วังทั้งสองนั้น คือมีพระบรมราชโองการรับสั่งให้ไปเชิญเสด็จก็ดี ทูลถามการงานใด ๆ ก็ดี เชิญพระอาการก็ดี

เมื่อไปถึงพบเสด็จ ภูมิลำเนาไปพบเฝ้าอยู่อย่างไร เมื่อไม่ได้ราชการตามพระราชประสงค์ ให้กลับมาราบทูลพระกรุณาในที่นี้ ออย่ารอไว้ช้า

เมื่อเสด็จขึ้นแล้ว ก็ให้จดหมายส่งเข้ามาข้างในตามเหตุนี้

ในการที่มีพระบรมราชโองการรับสั่งใช้ไป ถึงมีวิวาทบาทคลองขึ้น จะเอาตามประกาศไว้ก่อนไม่ได้ ชื่อว่าข้าในกรมข่มเหงผู้ถือรับสั่ง

อนึ่ง ใคร ๆ ก็ดี เมื่อเจ้าบ้านเจ้าวังไปเชิญให้หาตัวคนบ้านอื่น มาในวังในบ้านของตัวแล้ว ผู้ที่ต้องเชิญให้หาเองก็ดี แต่มาพูดจากขัดคอกับเจ้าของวังเจ้าของบ้าน ชกตีกับเจ้าของวังเจ้าของบ้าน

ขึ้น จะตัดสินเอาเป็นบรุษไม่ได้ เพราะเจ้าของวังเจ้าของบ้านไปหาเอง ยอมให้เข้าไปเอง ต่อผู้
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่โดยนิตินิติ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่มานั้น คุณสมัครพรรคพวกก็ดี แต่ตัวก็ดี บุกรุกเข้าไปเอง ไม่มีความยอมแต่เจ้าของวังเจ้าของบ้าน ก่อน จึงควรว่าบุกรุกได้”

ผู้เขียนนึกสนใจ จึงลองไปค้นหาดู ว่ากรมหมื่นถาวรรวยศ กับกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชาเป็นผู้ใดกันแน่ในประวัติศาสตร์ เลยได้ความมาว่า

กรมหมื่นถาวรรวยศนี้ คือพระองค์เจ้าชายชัตติยา เป็นพระราชโอรสพระองค์แรกของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ที่ประสูติเมื่อพระบรมราชาภิเษกแล้ว

ทรงประสูติเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2352 ในเจ้าจอมมารดาพะวา

ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ทรงเป็นกรมหมื่นถาวรรวยศ ว่าจะการกรมฝึพายและช่างเหลาร่างปืน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2416 พระชนมายุ 64 พรรษา

ส่วนประเมินอลงกฎกิจปรีชานั้น เข้าใจว่าเป็นพระองค์เจ้าชายนิลรัตน์ พระราชโอรสองค์ที่ 2 ของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่ประสูติเมื่อพระบรมราชาภิเษกแล้ว

ทรงประสูติเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2354 ในเจ้าจอมมารดาทับทิม

ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ได้ทรงกรมเป็นที่กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา ได้ส่งว่าราชการกรมแสงปี่ตัน กรมแสงหอกดาบ และทรงกำชับช่างเงินกรมษาปณ์ สิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2410 มีพระชนมายุได้ 56 พรรษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้